

Lớp Phật Pháp Buddhaddhamma

Môn học: PĀLI PHÁP CÚ

Bài học 19.2.2023

VIII PHẨM NGÀN (sahassavagga)

VIII. Phẩm Ngàn _ Kệ số 14 (dhp 113)

Duyên sự:

Bài kệ này đức Phật thuyết tại Jetavana ở Sāvatti, vì câu chuyện tỳ kheo ni Paṭācāra.

Tương truyền, nàng Paṭācāra là tiểu thư con nhà trưởng giả, trong nhà có cha mẹ và một người anh trai. Khi đến tuổi trưởng thành nàng có tình cảm với một nam gia nhân, cả hai trốn đi biệt xứ để xây tổ ấm.

Khi nàng mang thai đứa con đầu lòng nàng trốn chồng để về nhà cha mẹ ruột mà sanh nở, người chồng của nàng đuổi theo gặp nàng giữa đường và nàng hạ sanh đứa con trai. Chồng nàng đưa mẹ con trở lại nhà.

Lần thứ hai nàng lại mang thai và trốn chồng con nhỏ đi về nhà cha mẹ. Người chồng đuổi theo và bắt kịp nhưng lúc đó trời mưa bão mà nàng chuyễn dạ, chồng nàng đi vào rừng tìm cây lá rừng để tạo một cái chòi cho nàng ở sanh con, nhưng rủi ro bị rắn cắn chết. Nàng chuyễn dạ sanh con lúc chờ chồng. Suốt đêm ấy nàng vượt qua lạnh giá, sáng hôm sau lần tìm chồng trong rừng thì thấy xác chồng.

Nàng Paṭācāra gạt lệ sâu thương bỗng bế hai con hồi hương, nhưng khổ thay, đến một dòng sông nàng bế con nhỏ lội qua và đặt nó trên bờ rồi quay lại để đưa con lớn qua sông, nào ngờ khi nàng đang lội giữa sông thì thấy bên kia một con diều hâu xà xuống bắt lấy đứa bé sơ sinh, nàng la lên và vẫy tay đuổi, bên này đứa con lớn tưởng mẹ gọi nên nhảy xuống sông bị nước cuốn. Nàng Paṭācāra hoảng loạn tinh thần vì chỉ trong thời gian ngắn mà nàng đã mất ba người thân: chồng bị rắn cắn chết, một đứa con bị diều hâu tha, một đứa con bị nước sông nhận chìm. Nàng khóc thét nức nở tưởng chừng muốn chết theo chồng con.

Rồi nàng thất tha thất thểu tìm đường về nhà cha mẹ. Khi về gần tới thành Sāvattthi nàng gặp một người lảng giềng mới hỏi thăm về gia đình ông trưởng giả cha mẹ mình thì người ấy báo tin là hôm qua mưa bão làm sập nhà ông trưởng giả cả ông bà và cậu con trai đều chết.

Nghe vậy, nàng Paṭācārā phát điên, cuồng tâm loạn trí, nàng cởi bỏ y phục đứng trần truồng giữa đường mà kêu gào thảm thiết... rồi nàng chạy đi như một con điên.

Đức Phật ngự tại chùa Jetavana và đang thuyết pháp cho hội chúng nghe. Ngài thấy nàng Paṭācārā đang đi đến, biết nàng có duyên lành ba la mật đã tròn đủ nên Ngài bảo hội chúng đừng cản ngăn nàng. Khi nàng đến gần, Ngài phán: “Hỡi Paṭācārā, hãy tỉnh trí!” tức thời nàng bình tâm tỉnh trí như một người thường. Nàng hổ thẹn với thân lỗ lồ, một người ném cho nàng một tấm choàng, nàng quấn kín mình rồi thủ phục dưới chân bậc Đạo Sư và xin Ngài tế độ cho nàng, nàng đã quá khổ: chồng con chết, cha mẹ và cả người anh trai cũng chết, không còn người thân nương tựa.

Đức Phật dạy: “Này Paṭācārā, trải qua cuộc luân hồi sanh tử, con đã từng khóc chồng, khóc con, khóc cha mẹ, khóc anh em... nước mắt khóc người thân ấy nhiều hơn nước bốn biển...” Nghe đức Phật thuyết về khổ luân hồi, nàng Paṭācārā vui bớt nỗi sầu, đức Phật lại nói thêm ý nghĩa: “Một khi tử thần đến, không có nơi nương tựa, dù là con cái hay cha mẹ, hay bà con quyến thuộc cũng không là chỗ nương tựa cho mình được. Hiểu biết điều đó, bậc trí phòng hộ giới, làm thanh tịnh con đường đạt đến níp bàn”.

Cuối thời pháp, nàng Paṭācārā chứng quả dự lưu và xin đức Thế Tôn cho nàng xuất gia tỳ kheo ni. Đức Thế Tôn bảo chư tỳ kheo ni truyền cụ túc giới cho nàng Paṭācārā.

Rồi một hôm tỳ kheo ni Paṭācārā cầm bình múc nước rửa chân, nước trôi xuống và thấm vào đất nhanh chóng. ni Paṭācārā quán xét sự vô thường sanh diệt của danh sắc.

Đức Phật ngự trong hương thất, Ngài biết được tư tưởng của ni Paṭācārā, Ngài thị hiện thần thông như đứng trước mặt tỳ kheo ni này và thuyết về sự thấy pháp sanh diệt dù sống một ngày cũng quý hơn sống cả trăm năm mà không thấy pháp sanh diệt. Rồi Ngài nói lên bài kệ: “*Yo ca vassasatam jīve ... passato udayabbayan 'ti*”.

Dứt bài kệ, tỳ kheo ni đắc quả A la hán với bốn tuệ đạt thông.

*

Chánh văn: Yo ca vassataṃ jīve
apassaṃ udayabbayaṃ
ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo
passato udayabbayaṃ.

(dhp 113)

*

Thích văn:

apassaṃ [chủ cách số ít nam tính của hợp thể tính từ **apassanta** (na + passanta hiện tại phân từ)] không thấy, không tỏ ngộ.

udayabbayaṃ [đối cách số ít nam tính của hợp thể danh từ **udayabbaya** (udaya + vaya)] sự sanh và sự diệt, tánh sanh diệt.

passato [sở thuộc cách số ít nam tính của hiện tại phân từ **passanta** (√dis: passa + nta)] đối với người thấy, của người tỏ ngộ.

*

Việt văn: Người sống cả trăm năm
không ngộ tính sanh diệt
sống một ngày tốt hơn
nếu ngộ tính sanh diệt.

(pc 113)

*

Chuyển văn:

Yo ca udayabbayaṃ apassaṃ vassasataṃ jīve udayabbayaṃ passato ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo.

So với người sống cả trăm năm mà không tỏ ngộ tánh sanh diệt thì đời sống một ngày của người tỏ ngộ tánh sanh diệt vẫn tốt hơn.

*

Lý giải:

Ngộ tính sanh diệt nghĩa là tuệ quán thấy sự biến đổi vô thường của ngũ uẩn hay pháp hữu vi. Tức là thấy sự sanh của ngũ uẩn do duyên tập khởi (*paccayasamudaya*), thấy sự diệt của ngũ uẩn do duyên hoại diệt (*paccayanirodha*).

Hoặc, thấy hiện tướng sanh (*nibbattilakkhaṇaṃ*) của ngũ uẩn, và thấy hiện tướng diệt (*vipariṇāmalakkhaṇaṃ*) của ngũ uẩn.

Sắc uẩn diễn ra sinh, tiến, dị, diệt; thọ uẩn, tưởng uẩn, hành uẩn, thức uẩn, bốn danh uẩn này đồng sanh một sát na tâm diễn ra sinh trụ diệt, tiếp nối hoài hoài.

Bài kệ pháp cú này đức Phật thuyết để độ cho tỳ kheo ni Paṭācārā đấng A la hán, nên cần hiểu ý nghĩa sâu sắc:

Người có tuệ minh sát thấy được đặc tính vô thường sanh diệt của danh sắc hay ngũ uẩn rồi đoạn trừ phiền não chứng pháp siêu thế, chấm dứt khổ luân hồi, mạng sống của người ấy dù chỉ một ngày cũng tốt đẹp cao quý hơn người sống trăm năm mà không tỏ ngộ pháp sanh diệt để chứng níp bàn.

Tỳ khuru Tuệ Siêu biên soạn